Teekond metallikunsti ja selle õpetamise juurde

Mart Reino

Järgnev tekst on minu kogemuse refleksioon, mis sai kirja pandud fragmentaarsete mälestuste ja juhtumuste kildudest. Kokku tuli sellest kujunemislugu, kus varane lapselik uudishimu ja mänguliste katsetuste isetegemise rõõm ning hilisem akadeemiline kogemus põimuvad üheks järjepidevaks teekonnaks metallikunsti juurde, viies edasi teadliku loometegevuse ning õpetamiseni.

Oled valinud tee…

Varaseim huvi erinevate metallist pisidetailide vastu pärineb juba põrsapõlvest, kui igavusest inventeerisin korteriremondist esikukappi jäänud tööriistakaste. Lisaks tööriistadele leidus kastipõhjas veel peenemat „mudru“: poldid-mutrid, võtmed ja vedrud, torujupid. Tundus põnev proovida neid juppe omavahel kombineerida millekski arusaamatuks, abstraktseks *perpetuum mobile*'ks.

Teine kast, kuhu oma pisikesed näpud toppisin, oli õmblustarvikute karp. Seal lebas hulganisti erinevast materjalist ja kujuga nööpe; sarvest, luust, plastist ning metallist kannaga sõdurisineli nööpe. Karbis oli ka vanu münte: Eesti ajast, tsaariajast, Saksa ajast. Lisaks leidus märke laulu- ja tantsupeost ning vasest UKU-aegseid ehteid.

Karbipõhjadest sai välja valitud kõik, mis tundus põnev, saladuslik ja väärtuslik. Need „aarded“ kogusin kokku ühte eestiaegsesse kommikarpi – sinisesse, reljeefse hõbedase kirjaga: Monpansje, Kawe, Tallinn.

Suur vabadus oli veeta suved maal vanaema juures. Vana taluhoov ning ümbruskonna metsad ja heinamaad pakkusid rohkem avastamisrõõmu kui linnakorter. Poisikeste rollimängud vajasid ehtsat atribuutikat – kilpe, mõõku, kirveid, nuge, vibusid – ja need tuli kõik ise valmis teha. Vana talu tööriistakuur, ait ja lakapealsed pakkusid selleks suurepärast materjali. Nii sai Soome kelgu jalarauast mõõk, lehmakettidest rõngassärk, tünnikaanest kilp ja murdunud vikatiterast pikk võitlusnuga. Hea vibu sündis pooleks saetud puusuuskadest, ammukaar auto lehtvedrust.

Koolis tööõpetuse tundides ei tehtud pooltki nii põnevaid asju – heal juhul plekist tuhakühvel. Igavusest kruttis mu pinginaaber kord kruustange lahti ja kinni, kuni liikuv osa eraldus ja kukkus talle varba peale. Tulemuseks

Reino, Mart 2026. Teekond metallikunsti ja selle õpetamise juurde.
– Pihtide vahel. Studia Vernacula 18, 241–245.

oli luumurd – ja pärast seda puutusime tööriistadega veel vähem kokku.

Käsitöötarkusi ammutasin kodusest raamatukogust, eriti 1950. aastal ilmunud „Noore tehniku käsiraamatust". Selle kaanel ilutses pioneeripoiss, kaelarätt kaelas, silitamas punaviisnurkadega lennukimudelit. Sisult oli see väga praktiline raamat: õpetas nii töölauda ehitama kui ka puitu ja metalli töötlema, alates mudelitest kuni lampraadioteni. Selle põhjal tegin oma esimesed katsed tina valamise ja vase söövitamisega – lämmastikhappe sain välja kaubeldud keemiaõpetajalt.

Koolis pakkus suurt naudingut ka saksa keele õpik, mille oli illustreerinud Edgar Valter. Tema detailirohked ja jutustavad pildid inspireerisid mind joonistama koomiksilaadseid lahingustseene, kus tegutsesid eestlased ja venelased, indiaanlased ja kauboid, rüütlid ja talupojad, viikingid ja tulnukad. Sirgeldamisest kujunes omamoodi eskapism. Igavates tundides täitusid vihikud joonistustega, nina vihikus jättis õpetajatele mulje, et kuulan hoolega. Ajalooõpetaja Andres Adamson märkas mu tegevust ja küsis, kas tahan ERKI-sse astuda. Siis vastasin ebalevalt: „Ei tea…"

Keskkoolis, punkroki vaimustuse tuules, tekkis vajadus teha ehtelaadseid esemeid. Need sündisid ketijuppidest, hammasratastest ja muudest leidobjektidest. Bakeliidist elektrikarbikaanest lõikasin välja musta südame. Sõber kandis kaelas metallist kapiukse hinge – „tal oli hing paelaga kaelas". Sümbolite möll ja mässumeelsus.

Läbi eksirännakute jõudsin lõpuks sinna, kuhu pidin nähtavasti jõudma – Eesti Kunstiakadeemia (EKA) metallieriala ukse taha.

„Tere tulemast, tulevased kolleegid!"

EKA metalliosakond oli nagu suur mesilaspere. Seal tegutsesid koos noored ja vanad, õpilased ja õppejõud. Kooli tuiksooneks oli kahtlemata söökla, kuhu kogunes kokku kogu linna loov seltskond.

„Tere tulemast, tulevased kolleegid!" – nii tervitas meid legendaarne sepaõppejõud Heino Müller. Esmakursuslasel võttis aastaid, enne kui selle lause tähendus kohale jõudis, aga see jäi meelde.

Müller oli vitaalne ja joviaalne isiksus, kes ei hinnanud kedagi alla A, kuid võis samas tõsiselt öelda, et „ära raiska mu aega", kui kavandid olid pealiskaudsed. Sealt sai selgeks, kui oluline on joonistamine ja kavandamine – need on koostöö alus.

Mülleri kommentaar kavanditele oli tihti „MV!" ehk „mõtleme veel!" ja siis süütas suitsu. Tol ajal oli see normaalne. Teine õppejõud võttis tunnis portfellist välja Sarviku õlle – ja timmis selle rahulikult tunni jooksul ära.

Vahel läks mõnel õppejõul närv mustaks ja töö rebiti lihtsalt katki: „Teed uuesti."

Mõnikord pandi tudengid klassi luku taha, kuni kavandid valmis – kuigi sageli murti enne hoopis ukselukk lahti.

Lapini „tundliku joone" harjutus kestis terve semestri – kümneid lehti, üks pintslitõmme. See polnud lihtsalt joon, vaid õpetus – peaaegu zen.

„Need metallikad on kõik kuidagi ägedad, nagu väljavalitud," arvas maaliõppejõud Kaido Ole.

Õppejõud olid autoriteetsed, süsteem meenutas kohati tsunftiaegset meistri ja õpipoisi suhet. See võis olla inspireeriv, aga vahel ka valus – mõni tudeng lahkus igal kevadel.

Tänapäeval on õpe muutunud õpilasekeskseks. Õppejõud juhendab, kuid vastutus on jagatud. Hea tulemus on ühine saavutus, ebaõnnestumine samuti.

Läbi halli kivi

Metall on materjalina karm: raske, kõva, kohati külm. Samas võib ta olla pehme, soe, isegi tulikuum. Ja ta on püsiv, peaaegu igavene. Metallil on alati olnud suur väärtus ja see võib saada talle ka saatuslikuks. Ese sulatatakse ümber ja sünnib uuesti.

Igal metallil on oma iseloom. Mõni on leplik, mõni jonnakas. Et seda mõista, tuleb katsetada, suruda oma tahet peale – ja vahel leppida, et see ei õnnestu.

Tehnikaid on palju, kõiki ei jõua selgeks õppida. Kool annab võimaluse proovida, nuusutada. Pärast tuleb ise tee leida – töökoja, tööriistade ja võimaluste kaudu. Väljend „sepa käed" ei tähenda tundetuid käsi, vaid oskuslikke, meistri käsi, mis suudavad tuld taltsutada ja metalli vormida.

Kas valid sepääsi ja alasi või kulla ja kalliskivid? Kõike korraga ei saa. Ja sageli kulub aastaid, enne kui leiad oma koha.

Teatepulk minevikust

Muuseumide põnevat maailma tutvustas meile õppejõud Kärt Summatavet. Käisime temaga paljudes erinevates arhiivides ja muuseumikogudes – näiteks Tartus vanas Eesti Rahva Muuseumis, selle näitusemajas Kuperjanovi tänaval, Kirjandusmuuseumis ja teistes mäluasutustes. Tudengina ei olnud alati kannatust seal pikalt olla, kui õues on kena kevad.

Pikki tunde joonistasime raamatutest ehteid ja muid esemeid ümber. See oli osa õppeprotsessist. Ümber joonistades oli vaja süveneda eseme kõikidesse erinevatesse detailidesse ja proportsioonidesse, tähele panna väiksemaidki pisiasju ning need oma käega tundlikult valgele paberile kanda.

Lõputöö eelne praktika viis mind tollasesse Arheoloogia Instituuti[1], kus uurisin muinasaegseid hõbedast rinnalehti. Uurides luubiga ja silitades

1 Tänapäevane nimetus on Tallinna ülikooli arheoloogia teaduskogu.

sõrmedega eset, mille on sepp teinud 1000 aastat tagasi, tekib kosmiline tunne, mis võtab kohati seest õõnsaks. Mis on selle meistri mõttes olnud, kes selliseid ehteid lõi? Oli temagi ju kord õpipoiss, sell ja meister, temagi käed hoidsid hõbedatükki, haamrit ja punslit. Ese, mida sa käes hoiad, on justkui muinasmeistri edasi antud teatepulk ning sina oled tema aegadeülene õpipoiss.

Arhiivis aeg seisab, seal veeta järjest terve päev ei ole mingi kunst. Arheoloogia Instituudi keldrist nagu ajamasina kapslist välja valguse kätte jõudes, vaadates Niguliste kirikut ja vanalinnas sagivaid inimesi mõtled endamisi: oh ajad, oh kombed…

Lõpetuseks

Viljandi kultuuriakadeemiaga olen seotud olnud pea 15 aastat, alates metallierialа loomisest saadik. Erinevatel aegadel olen tudengitele õpetanud fotograafiat, lehtmetallist tarbevormide valmistamist, metallivalu, metallide taaskasutamise võimalusi ning juhendanud seminari- ja lõputöid.

Õpetajaks ei ole ennast kunagi pidanud, kuid arvan, et olen läbi õpetamisprotsessi ka ise erialaselt palju õppinud ja edasi arenenud. Seetõttu tahan tänada nii oma kunagisi õpetajaid, kolleege kui ka kõiki oma tudengeid, kellega on olnud hea võimalus metallierialal koos töötada.

Mart Reino (s 1977) on Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia metallitöö eriala nooremlektor ja erialaga seotud selle loomisest alates. Lõpetanud Eesti Kunstiakadeemia metallikateedri ehte- ja sepakunsti eriala 2003. aastal. Tegutseb vabakutselise metallikunstniku ja käsitöölisena, valmistades tarbeesemeid, ajaloolisi koopiaid ning ehteid nii filmidele kui ka teatrietendustele. Väärtustades traditsioonilist käsitööd on ta loomingus pühendunud ajalooliste töövõtete uurimisele, säilitamisele ja taaselustamisele.

Foto Rait Pihlap, 2025

A Personal Journey into Metal Art and its Teaching

Abstract

My interest in metal and objects began in early childhood when I explored toolboxes and collected old coins, badges and other metal objects, creating imaginative constructions from them. At the same time, I developed the habit of seeking knowledge from reference books and experimenting with various metalworking techniques. In my teenage years, I was influenced by punk culture and the principle of making things myself. This combination of creativity and a rebellious spirit eventually led me to study metalwork at the Estonian Academy of Arts.

At the Academy of Arts, I experienced a learning environment deeply rooted in the master–apprentice tradition. The lecturers, who emphasised the importance of thorough planning and critical thinking, had a particularly strong influence. The course taught responsibility, perseverance and dedication, and helped me realise that in metal art, quality is achieved through consistent work. Exposure to museums and archaeological collections also played a significant role. Whilst studying ancient jewellery and artefacts, I felt a connection with crafters from centuries past.

Although I do not consider myself a teacher in the traditional sense, I have been involved for many years with metalwork as a teaching speciality at the University of Tartu Viljandi Culture Academy. I emphasise that teaching has been a mutual learning process from which both the students and I have benefited. My journey in metal art to date is a story of passing on craft traditions, creative development and respect for teachers and predecessors.